

7. Прутян Д.В. «Права за якими судиться малоросійський народ» – пам'ятник права українського народу [Електронний ресурс] / Д.В. Прутян // Науковий часопис Хмельницького інституту регіонального управління та права з питань правознавства, управління та економіки. – 2002. – Спецвипуск № 1. – Режим доступу : <http://univer.km.ua/visnyk/195.pdf>.

REFERENCES

1. “Law of Ukraine” [Electronic source]. – Access mode : http://opravovedenii.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=667.
2. “Laws to Sue Little Russian People” [Electronic source]. – Access mode : <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
3. Rihelman O.I. *Litopisna opovid' pro Malu Rosiyu ta ii narod i kozakiv uzahali* [Chronicles' tale of Little Russia and its people and Cossacks in general] / O.I. Rihelman. – Kyiv : Libid', 1994. – 768 p.
4. “Laws to sue Little Russian people by Her Heighness, Sovereign Grand Empress Elizabeth Petrovna, to All-Russia, Her Imperial Majesty's sacred commandment of three books, namely : the Statutes of Lithuania, and the attached Sachsenspiegel, and two attached laws, as well as Order books, translated from the Polish and Latin languages in the Russian dialect into a single volume information in the city of Glukhov, summer from Christmas” / ed. and revised by A.F. Kistyakovskiy. – Kyiv : Universitetskaya tipografiya I.I. Zavadskogo, 1879. – 844 p.
5. Terlyuk I.Ya. *Oglyad isthorii kriminal'nogo prava Ukraine : navchal'niy posibnik* [Review of history of criminal right for Ukraine : train aid] / I.Ya. Terlyuk. – Lviv : League-Press, 2007. – 92 p.
6. Yakovliv A.I. *Ukrainskiy Kodeks 1743 roku «Prava po kotorym sudilsya malorossiyskiy narod»* [Ukrainian Code of 1743 “Laws to sue Little Russian people”] / A.I. Yakovliv. – Munich : Blomberg-Lippe, 1949. – 211 p.
7. Prutian D.V. “Laws to sue Little Russian people” – a monument to the right of the Ukrainian people” [Electronic source] / D.V. Prutian // *Naukoviy chasopis Khmel'nic'kogo institutu regional'nogo upravlinnya ta prava z pitan' pravoznavstva, upravlinnya ta ekonomiki*. – 2002. – Iss. № 1. – Access mode : <http://univer.km.ua/visnyk/195.pdf>.

УДК 343.54

КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Філей Ю.В., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний технічний університет,
вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, Україна
Filey80@mail.ru*

Статтю присвячено дослідженню кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності. Зроблено висновок, що альтернативні санкції сприяють індивідуалізації покарання, тому обмеженість у застосуванні одного виду покарання в більшості санкцій за злочини проти моральності є необґрунтованою. У чинному кримінальному законі в деяких випадках відсутня

поступальність у зниженні кількості альтернативних покарань із підвищенням суспільної небезпеки діяння під час побудови санкцій за кваліфіковані види злочинів.

Ключові слова: кримінально-правова санкція, злочини проти моральності, вигляд і розмір покарання.

КЛАССИФИКАЦИЯ КРИМИНАЛЬНО-ПРАВОВЫХ САНКЦИЙ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ НРАВСТВЕННОСТИ

Филей Ю.В.

*Запорожский национальный технический университет, ул. Жуковского, 64, г. Запорожья, Украина
Filey80@mail.ru*

Статья посвящена исследованию классификации уголовно-правовых санкций за преступления против нравственности. Сделан вывод, что альтернативные санкции способствуют индивидуализации наказания, поэтому ограниченность в применении одного вида наказания в большинстве санкций за преступления против нравственности является необоснованной. В действующем уголовном законе в некоторых случаях отсутствует поступательность в снижении количества альтернативных наказаний с повышением общественной опасности деяния при построении санкций за квалифицированные виды преступлений.

Ключевые слова: уголовно-правовая санкция, преступления против нравственности, вид и размер наказания.

CLASSIFICATION OF CRIMINAL-LEGAL SANCTIONS FOR CRIMES AGAINST MORALITY

Filey Yu.V.

*Zaporizhzhya national technical university, str. Zhukovsky, 64, Zaporizhzhya, Ukraine
Filey80@mail.ru*

The article is devoted to the study of the classification of criminal-legal sanctions for crimes against morality. It is concluded that alternative sanctions contribute to the individualization of punishment, so the limitations in the application of punishment to the same species in most sanctions for crimes against morality is unreasonable. For example, sanction p.2, art.298-1 provides no alternative penalty of imprisonment for up to three years, p.3. art.298 – five, p.4 of this article – from two to five years (penalty almost not changed with increasing degree of public danger), p.3. art.298-1, p.3. 300 and p.1 art.303 of the Criminal Code – from three to five years, that is, six misdemeanor. Lack of alternative punishments for crimes misdemeanor, in our opinion, does not contribute to the humanization of criminal responsibility.

No penalty for crimes against morality does not provide for punishment in the form of public or corrective works. Although we believe it would be appropriate to include these types of punishment in alternative of these other sanctions which undoubtedly will promote the application of the principles of humanism and the individualization of punishment.

The current criminal law in some cases absent as progressive decrease in the number of alternative punishments to increased public danger act in the construction of sanctions for qualified crimes.

The presence in sanctions mandatory additional penalty sentence of deprivation of the right to occupy certain positions or engage in certain activities (p. 5, art. 300, p. p. 3, 4, 5, art. 301 CC) is one of the on a special subject crime. However, from the content of these articles dispositions a mandatory special subject, in our view, not follow. On the other hand, for example, p. 3. art. 298-1 of the Criminal Code provides for criminal liability only for acts committed by an official through abuse of office, and an additional penalty of deprivation of the right to occupy certain positions or engage in certain activities sanctions absent.

Analysis of the theory of criminal law has shown that the classification of criminal sanctions based on various criteria. However, their single classification does not exist. The classification of sanctions may be imposed following criteria:

- 1) depending on the number of types of fixed penalty sanctions in: alternative (45% of the total penalties for crimes against morality) and non-competitive (55% – all punishable by imprisonment);
- 2) depending on the degree of certainty the type and amount of penalty sanctions in a relatively defined (100%), completely defined and unspecified sanctions absent;
- 3) according to the guidelines for additional punishment: simple (64%) and additional types of punishment (36%).

Unbundling of certain types of sanctions does not preclude their interaction. The internal system of sanctions species is in constant relationship, creating ever new combinations.

Necessity to develop classification problems of criminal sanctions and describe the types of sanctions combinations due to potential possibilities significant improvement sanctions.

Key words: criminal-legal sanction, crimes against morality, type and amount of punishment.

У теорії кримінального права відсутня єдина класифікація кримінально-правових санкцій, хоча це питання активно дискутується й широко висвітлюється в монографічній і навчальній юридичній літературі. Системно-структурний аналіз кримінальних санкцій дозволяє виробити конкретні рекомендації для подальшого вдосконалення як усієї системи санкцій у цілому, так і окремих її підсистем та елементів. Останнє неможливо без відповідної класифікації кримінальних санкцій на видові (підвидові) групи, які мають найважливіше теоретичне та практичне значення.

Класифікація, заснована на структурі самої системи санкцій, необхідна для розробки обґрунтованих рекомендацій з удосконалення цієї системи, погодженості її елементів і підсистем. З'ясуванню змісту й характеру санкцій сприяє їх наукова класифікація.

Певні аспекти інститутів кримінальної відповідальності та покарання розглядалися в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема Н.О. Гуторової, С.І. Дементьєва, Т.А. Денисової, І.Я. Козаченка, А.П. Козлова, Л.Л. Круглікова, О.Е. Лейста, Т.О. Леснієвські-Костаревої, С.Ф. Мілюкова, Н.А. Ниркової, Н.В. Огородникової, П.П. Осипова, М.І. Панова, В.П. Проценка, М.І. Хавронюка, Д.О. Хан-Магомедова та ін. Учені розглядали, як правило, загальні питання побудови кримінально-правових санкцій. Водночас дослідження, присвячені безпосередньо проблемам класифікації кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності, майже відсутні.

Так, у кримінально-правовій літературі, залежно від конструкції кримінально-правової санкції, більшість учених виділяє абсолютно визначені, відносно визначені та альтернативні санкції, проте єдиної точки зору щодо класифікації кримінальних санкцій немає. Так, Л.Л. Кругліков, поділяючи п'ять видів санкцій, виділяє 16 типів і вказує на 360 підтипів: називає, наприклад, безпосередньо визначені й опосередковано визначені (критерій – зміст санкції, описаний у цій статті кримінального закону або в іншому місці (в іншій статті) [1, с. 66-67].

На нашу думку, необхідно погодитися з А.П. Козловим, який виділяє три критерії класифікації санкцій: 1) ступінь визначеності вираження виду й розміру покарання; 2) характер оформлення розміру покарання; 3) кількість видів покарання в санкції [2, с. 58-59].

У науці кримінального права приділяється чимало уваги протидії злочинам, у тому числі й тим, які спрямовані проти моральності. Однак недостатньо розробленою залишається проблема законодавчого регулювання кримінальної відповідальності шляхом побудови кримінально-правових санкцій, а також удосконалення практики їх застосування.

Варто зазначити, що вчених цікавили окремі випадки побудови санкцій у тих чи інших злочинах. Однак більшість робіт були видані за радянських часів і пов'язані з кримінальним законодавством, яке втратило чинність, а деякі питання й досі залишаються нерозкритими та дискусійними.

Метою цієї статті є висвітлення й аналіз останніх досліджень і публікацій із поставленої проблеми, а також формулювання положень, спрямованих на вдосконалення чинного кримінального законодавства України про побудову кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності.

Насамперед необхідно зупинитися на висвітленні деяких видів і підвидів санкцій. Так, абсолютно визначені санкції точно вказують на вигляд та обсяг покарання. Такі санкції були поширені ще за часів Київської Русі й мали чітко визначений характер у конкретно встановлених сумах штрафу. Більшість науковців дійшли висновку, що цей вид санкції не дозволяє суддям враховувати обставини злочину, особу, яка його вчинила, та індивідуалізувати покарання. Відтак неприпустимо використовувати її в сучасних умовах,

оскільки значно знижується ефективність кримінально-правових засобів протидії злочинності.

У теорії кримінального права розрізняються й абсолютно невизначені санкції, у яких не вказується ні вид, ні розмір покарання (наприклад, «покарати за всією суворістю закону»). Більшість сучасних кримінально-правових систем уже відмовилися від використання абсолютно визначених та абсолютно невизначених санкцій як таких, що не мають права на існування.

Вважаємо за необхідне детальніше зупинитися на відносно визначеному виді санкцій. Вони широко поширені не тільки в кримінальному праві сучасної України, а й у законодавстві багатьох країн. Загальноприйнятим є те, що цей вид санкції містить вказівки на розміри чи вид покарання або те й інше разом, або додаткові види покарання. Це обумовлено тим, що зміст санкції залежить від ступеня суспільної небезпеки діяння й особи винного, а ці фактори не залишаються постійними. Оцінка конкретних злочинів навіть у межах виду різна. Відносно визначені санкції, як ніякий інший їх вид, найбільш повно й точно відображають усю змістовну та структурно-функціональну специфічність кримінального покарання, яке виступає мірою кримінальної відповідальності [3, с. 207]. М.І. Ковальов називає відносно визначену санкцію фактично єдиною в кримінальному законодавстві, оскільки нею одночасно є альтернативна санкція [4, с. 91].

Серед відносно визначених санкцій виділяються ще два підвиди з вузькими й широкими межами покарання. Загальновизнано, що чим загальніший характер має законодавчий опис злочинного діяння в диспозиції, тим ширшими повинні бути межі санкції. Однак необґрунтоване розширення меж розміру покарання перетворює відносно визначені санкції в абсолютно невизначені. На нашу думку, необхідно більше уваги звертати на кримінальне законодавство, що діяло на території України до 1917 р. Діапазон меж санкцій у законодавстві тих часів був вужчим, ніж сучасний. Наприклад, згідно зі ст. 19 Уложення про покарання кримінальні та виправні в редакції 1885 р. каторжні роботи призначалися на термін 4-6, 6-8, 8-10, 10-12, 12-15, 15-20 років. Цьому сприяла чітка диференціація диспозицій статей зазначеного закону. Така побудова кримінально-правових санкцій сприяла єдності в судовій практиці, оскільки полегшувала вибір покарання за порівняно однакові злочини та схожі дані про особу злочинця. Інтервал у санкціях чинного кримінального законодавства різний.

Вважаємо, що в теорії кримінального права недостатньо уваги приділяється вивченню оптимальних меж між мінімумом і максимумом санкції. Розумна диференціація складів злочину та звуження меж санкцій призведуть до обмеження суддівського угляду під час визначення конкретного виду й обсягу покарання, що, безперечно, підвищить авторитет закону та правосуддя.

У теорії кримінального права прийнято також виділяти альтернативні санкції, коли суду надається на вибір декілька покарань: «...карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк». Кількість видів покарання в зазначених санкціях може бути різна, проте в чинному законодавстві переважають санкції з двома чи трьома видами покарання.

Кількісний показник альтернативності, на думку І.Я. Козаченка, залежить від характеру й ступеня суспільної небезпеки злочину: чим вищий характер і ступінь суспільної небезпеки діяння, тим менше альтернативних видів покарання в санкції, і навпаки, зі зменшенням характеру й ступеня суспільної небезпеки діяння збільшується кількість альтернатив [3, с. 206].

Не викликає суперечок у теорії кримінального права те, що альтернативна санкція сприяє індивідуалізації покарання. Поряд з альтернативною існує й безальтернативна санкція, яка передбачає лише один вид покарання. Безальтернативні санкції повинні стати винятком із правила.

У теорії кримінального права можна виділити санкції без додаткових видів покарання та з їх наявністю (наприклад, «карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років із конфіскацією майна»). Так, для кримінального права Франції типовими є санкції з додатковими покараннями (наприклад, позбавлення волі зі штрафом), а для кримінального права США характерними є альтернативні покарання (наприклад, позбавлення волі чи штраф).

На нашу думку, необхідно зазначити, що відокремленість окремих видів санкцій не виключає їх взаємодії та спільного існування. Тобто внутрішня система видів санкцій перебуває в постійному взаємозв'язку, зумовлюючи виникнення нових комбінацій.

Внесення ясності до питання про види санкцій необхідно також для того, щоб забезпечити науковість побудови не тільки окремих санкцій, а і їх системи. Оскільки нашим завданням є аналіз санкцій за злочини проти моральності, приділимо увагу саме їм. Так, до цих злочинів відносяться склади, передбачені ст.ст.297, 298, 298-1, 299, 300, 301, 302, 303, 304 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [5] (9 статей), які містять 31 частину із санкцією, всі вони є відносно визначеними. Вважаємо за необхідне навести дані про мінімальні та максимальні межі покарань і кількість санкцій.

Покарання у вигляді штрафу передбачене в 11 санкціях, тобто в 35% від загальної кількості санкцій. З них у двох – до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, в одній – до ста, у двох – від п'ятдесяти до ста, у двох – до ста п'ятдесяти, у двох – до двохсот й у двох – від ста до трьохсот.

Жодна санкція за злочини проти моральності не передбачає покарання у вигляді громадських або виправних робіт. Хоча, на нашу думку, було б доцільно включити ці види покарання в альтернативі з іншими у вказані санкції, що, безперечно, буде сприяти дотриманню принципів гуманізму та індивідуалізації покарання.

Покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців визначено в п'яти санкціях (16%), цей строк повністю повторює ч.1 ст.60 КК України, інший строк не може бути призначено. Тому пропонуємо лише в таких випадках в Особливій частині КК України розмір покарання не вказувати, а визначати за правилами Загальної частини. Тобто в санкції, наприклад, можна писати «карається арештом». Це дозволить, не змінюючи змісту закону, дещо скоротити його обсяг. Цю пропозицію можна застосувати, наприклад, і до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст.55 КК України як додаткове покарання на строк від одного до трьох років, окрім справ, передбачених Законом України «Про очищення влади»). Так, у дев'яти санкціях за злочини проти моральності (100%) розмір цього додаткового покарання законодавець встановив до трьох років, тобто максимум, згідно з ч.1 ст.55 КК України.

У 12 санкціях (39%) є покарання у вигляді обмеження волі: у 3 санкціях – до двох років, у 4 – до трьох років, у 3 санкціях – до п'яти років, а також по одній – від трьох до п'яти років та від чотирьох до п'яти років.

На жаль, «беззаперечним лідером» залишається позбавлення волі: такий вид покарання передбачено в 24 санкціях (77%), причому в 17 взагалі без альтернативи. До 2 років позбавлення волі – 1 санкція, до 3 років – 3 санкції; до 5 років – 3 санкції; від 2 до 5 років – 1 санкція; від 3 до 5 років – 4 санкції; від 2 до 7 років – 1 санкція; від 3 до 7 років – 2 санкції; від 4 до 7 років – 2 санкції; від 3 до 8 років – 1 санкція; від 4 до 10 років – 1 санкція; від 5 до 10 років – 2 санкції; від 7 до 12 років – 2 санкції; від 8 до 15 років – 1 санкція (до речі, санкція за умисне вбивство передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 7 до 15 років. Невже такий об'єкт, як життя особи, є менш суспільно значимим, ніж її моральність? На нашу думку, у цьому випадку порушена ієрархія об'єктів). Різниця між максимальним і мінімальним розміром покарання коливається від одного до семи років.

Проаналізуємо альтернативні й безальтернативні санкції. Так, альтернативних санкцій всього 14 (45% від загальної кількості в цьому розділі): у ч.ч.1, 2, 3 ст.297, ч.ч.1, 2 ст.298, ч.1 ст.298-1, ст.299, ч.ч.1, 2 ст.300, ч.ч.1, 2 ст.301, ч.ч.1, 2 ст.302 КК України. Інші 17 санкції (55%) є безальтернативними (у всіх передбачене покарання у вигляді позбавлення волі). Зазначимо, що обмеженість у застосуванні одного покарання навряд чи обґрунтована. Можна зрозуміти відсутність альтернативи в санкції ч.4 ст.303 КК України, яка передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. Проте, наприклад, санкція ч.2 ст.298-1 передбачає безальтернативне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років, ч.3 ст.298 – до п'яти років, ч.4 цієї статті – від двох до п'яти років (санкція майже не змінена з підвищенням ступеня суспільної небезпеки), ч.3 ст.298-1, ч.3 ст.300 і ч.1 ст.303 КК України – від трьох до п'яти років, тобто шість злочинів середньої тяжкості. Відсутність альтернативних покарань у злочинах середньої тяжкості, на нашу думку, не сприяє гуманізації кримінальної відповідальності.

Статті з альтернативними санкціями були наведені для виявлення загальної тенденції залежності їх побудови від характеру та ступеня суспільної небезпеки злочину. Так, чим вищий характер і ступінь суспільної небезпеки діяння, тим менше альтернативних видів покарання, і навпаки, зі зменшенням суспільної небезпеки збільшується кількість альтернатив.

Два альтернативні види покарання передбачені в 8 санкціях. Зокрема, у 3 санкціях комбінація покарань у вигляді штрафу або обмеження волі, у 2 санкціях – у виді штрафу або арешту, у 3 санкціях – у вигляді обмеження або позбавлення волі. Три альтернативні види покарання зазначені в 5 санкціях у таких комбінаціях: штраф або обмеження волі, або позбавлення волі – у 3 санкціях; штраф або арешт, або обмеження волі – у 2 санкціях. Одна санкція (ч.1 ст.297 КК України) нараховує 4 альтернативні види покарання. Тобто законодавець під час побудови альтернативних санкцій застосовує широкий спектр можливих комбінацій.

Однак, на нашу думку, наявність альтернативних видів покарання менш ніж у половині санкцій не сприяє диференціації кримінальної відповідальності й індивідуалізації покарання. На жаль, відсутня поступальність у зниженні кількості альтернатив із підвищенням суспільної небезпеки діяння. Наприклад, у ч.2 ст.298 КК України визначено три альтернативні види покарання, а санкція ч. 3 цієї статті безальтернативна. У ч.2 ст.301 КК України – три альтернативні види покарання, а ч.3 також є безальтернативною. Необхідно поступово знижувати кількість альтернатив із підвищенням суспільної небезпеки діяння.

Далі розглянемо санкції за такою ознакою, як наявність додаткових видів покарання. У 20 санкціях за злочини проти моральності не передбачено додаткових покарань (64%), тобто вони є простими, відповідно, у 11 санкціях (36%) вони є. У 9 санкціях додатковим покаранням є позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (п'ять разів факультативно, інші чотири, відповідно, обов'язково). У всіх аналізованих санкціях розмір додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю законодавець встановив до трьох років.

Проте необхідно зазначити, що іноді деформується ієрархічний зв'язок під час побудови кримінально-правових санкцій з урахуванням вищевказаного виду додаткового покарання. У теорії кримінального права загальноновизнано, що додаткове покарання не повинно бути тяжче основного. Однак у санкціях іноді ця вимога порушується. Так, у ч.ч.1, 2 ст.298 КК України додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років може бути приєднане до основного виду покарання штрафу, що, звичайно, суперечить сучасній системі покарань і практиці побудови санкцій. У цьому випадку законодавець применшує значимість позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Аксиологічний підхід до аналізу

перерахованих покарань дозволяє зазначити, що позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю сьогодні є більш тяжким покаранням, ніж штраф. У таких випадках під час побудови кримінально-правових санкцій необхідно покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю перетворити з додаткового в основне.

Наявність у санкції обов'язкового додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (ч.5 ст.300, ч.ч.3, 4, 5 ст.301 КК України) є однією з вказівок на спеціальний суб'єкт злочину. Проте зі змісту диспозицій цих статей наявність обов'язкового спеціального суб'єкта, на нашу думку, не постає. З іншого боку, наприклад, у ч.3 ст.298-1 КК України передбачена кримінальна відповідальність тільки за дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища, а додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в санкції відсутнє. Вважаємо, з метою уникнення неузгодженості й економії законодавчого матеріалу та з урахуванням змісту ч.2 ст.55 КК України в санкціях статей цей вид покарання як додатковий вказувати недоцільно.

У двох санкціях (ч.ч.3, 4 ст.303 КК України) факультативно передбачено конфіскацію майна. У ч.2 ст.59 КК України зазначено, що конфіскація майна встановлюється за тяжкі й особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості. Проте, на нашу думку, корислива ознака прямо не постає зі змісту диспозицій цих злочинів, вказівки на цю ознаку також немає.

Далі можна описувати комбінації видів санкцій, наприклад, у ч.5 ст.298 КК України санкція відносно визначена, безальтернативна, з факультативним додатковим покаранням тощо, проте межі статті не дозволяють зробити повний аналіз усіх комбінацій.

Таким чином, можна дійти таких висновків.

1. Аналіз теорії кримінального права показав, що класифікація кримінально-правових санкцій ґрунтується на різних критеріях. Однак їх єдиної класифікації не існує. В основу класифікації санкцій досліджуваного розділу можуть бути покладені такі критерії:

- залежно від кількості видів основного покарання в санкції: альтернативні (45% від загальної кількості санкцій за злочини проти моральності) та безальтернативні (у 55% передбачене покарання у вигляді позбавлення волі);
- залежно від ступеня визначеності виду й обсягу покарання в санкції: відносно визначені (100%), абсолютно визначені й абсолютно невизначені санкції відсутні;
- залежно від вказівки на додаткові покарання: прості (64%) та з додатковими видами покарання (36%).

Відокремленість окремих видів санкцій не виключає їх взаємодії. Внутрішня система видів санкцій перебуває в постійному взаємозв'язку, зумовлюючи виникнення нових комбінацій.

2. На нашу думку, альтернативні санкції сприяють індивідуалізації покарання, тому обмеженість у застосуванні покарання до одного виду в більшості санкцій за злочини проти моральності є необґрунтованою. Наприклад, санкція ч.2 ст.298-1 передбачає безальтернативне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років, ч.3 ст.298 – до п'яти років, ч.4 цієї статті – від двох до п'яти років (санкція майже не змінена з підвищенням ступеня суспільної небезпеки), ч.3 ст.298-1, ч.3 ст.300 і ч.1 ст.303 КК України – від трьох до п'яти років, тобто шість злочинів середньої тяжкості. Відсутність альтернативних покарань у злочинах середньої тяжкості, на нашу думку, не сприяє гуманізації кримінальної відповідальності.

Жодна санкція за злочини проти моральності не передбачає покарання у вигляді громадських або виправних робіт. Вважаємо, було б доцільно включити ці види покарання в альтернативі з іншими у вказані санкції, що, безперечно, буде сприяти дотриманню принципів гуманізму та індивідуалізації покарання.

У чинному кримінальному законі в деяких випадках відсутня поступальність у зниженні кількості альтернативних покарань із підвищенням суспільної небезпеки діяння під час побудови санкцій за кваліфіковані види злочинів.

3. Наявність у санкції обов'язкового додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (ч.5 ст.300, ч.ч.3, 4, 5 ст.301 КК України) є однією з вказівок на спеціальний суб'єкт злочину. Проте зі змісту диспозицій цих статей наявність обов'язкового спеціального суб'єкта, на нашу думку, не постає. З іншого боку, наприклад, у ч.3 ст.298-1 КК України передбачена кримінальна відповідальність тільки за дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища, а додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в санкції відсутнє.

Необхідність розробки проблеми класифікації кримінально-правових санкцій та опису комбінацій видів санкцій обумовлена значними потенційними можливостями вдосконалення санкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кругликов Л.Л. Классификация уголовно-правовых санкций / Л.Л. Кругликов // Советское государство и право. – 1983. – № 5. – С. 63-68.
2. Козлов А.П. Уголовно-правовые санкции (проблемы построения, классификации и измерения) / А.П. Козлов. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. – 176 с.
3. Козаченко И.Я. Санкции за преступления против жизни и здоровья : обусловленность, структура, функции, виды / И.Я. Козаченко. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1987. – 232 с.
4. Ковалев М.И. Советское уголовное право : курс лекций / М.И. Ковалев. – Свердловск : Свердлов. юрид. инс-т, 1974. – 226 с.
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

REFERENCE

1. Kruglikov, L.L. (1983) "The classification of criminal sanctions", *Sov. gos. i pravo*, vol. 5, pp.63-68.
2. Kozlov, A.P. (1989), *Ugolovno-pravoviye sanktsii (problemi postroeniya, klassifikatsii i izmeneniya)* [Criminal sanctions (the problem of constructing, classification and measurement)], Izdatelstvo Krasnoyarskogo universiteta, Krasnoyarsk, Russia.
3. Kozachenko, I.Ya. (1987), *Sanktsii za prestupleniya protiv zhizni I zdorovya : obuslovlennost, struktura, funktsii, vidi* [Sanctions for crimes against life and health : conditionality, structure, functions, types], Izdatelstvo Tomskogo universiteta, Tomsk, Russia.
4. Kovalyev, M.I. (1974), *Sovetskoe ugolovnoye pravo. Kurs lektsiy* [Soviet criminal law. A course of lectures], Sverdlovskiy yuridicheskiy institute, Sverdlovsk, Russia.
5. (2001), "The Criminal Code of Ukraine", *Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayini*, vol.25-26, article 131.